

Dachau. Dezen vertelden niet alleen hoe men in Dachau placht op te treden, maar tóónden dat ook: toen op 18 augustus '41 de eerste groep gevangenen uit Schoorl (bijna tweehonderd communisten) in Amersfoort aankwam, 'gingen', aldus Engbrocks, 'de twee SS'ers er tussen, ik weet nóg niet om welke aanleiding' (alsof een aanleiding nodig was!) 'en na 10 minuten hadden verschillende gevangenen geen tanden meer in hun mond.'¹

Ruim twee weken later, begin september, werd een transport van bijna honderddertig gevangenen uit de Cellenbarakken in overvalwagens naar Amersfoort overgebracht. 'We zien', aldus een van die gevangenen, pater B. van Genuchten,

'zwoegende mannen . . . die zwijgend zware bommen dragen. Dan breekt plotse-
ling de hel los: 'Los, los, 'raus, 'raus, lauf, lauf!' De deuren worden opengesmeten
en we worden met stokslagen uit de wagens gedreven. De leider van de bende
staat op een boomstronk. Daar wijst zijn stok in mijn richting, en enthousiast
schreeuwt hij: 'Ein Pfaffe, ein Pfaffe!' Dan stormen een zevental SS'ers op me af
en slaan en stompen me met alle geweld op hoofd en schouders . . . Er wordt
me gevraagd of ik ook een Jood ben.'

De gevangenen moesten zich vervolgens midden op de appèlplaats ontkleden 'en tussen twee rijen SS'ers doorrennen. Ze zijn met stokken gewapend en slaan ons waar ze kunnen.'² Die *Empfangzeremonie* bleef in de gehele eerste periode van Amersfoort in hoofdtrekken dezelfde, met dien verstande dat van mei '42 af de twee toen nieuw benoemde *Lagerältesten I* en *II* (gevangenen dus), Jan Hurkmans en Willem Eegdeman, af en toe, misschien wel vaak, het opjagen en mishandelen overnamen - 'ringelpiesen' heette dat toen. 'Het begon', aldus een illegale werker die in juni '42 Amersfoort binnengevoerd werd,

'met *Laufschritt*, looppas, vallen, opstaan, *hinlegen*, *aufstehen*, zijdelings op de grond wentelen, opstaan, *hinlegen*, *aufstehen*, *hinlegen*, rollen, zonder onderbreking, uren achter elkaar in de brandende, felle zon. Zij die niet mee konden komen, werden onbarmhartig met de knuppels bewerkt . . . Van velen waren rug en schouders zwart van geronnen bloed, vermengd met het sintelgruis van de appèlplaats.'³

De twee SS'ers uit Dachau (zij bleven geruime tijd in Amersfoort) hadden school gemaakt! *Lagerkommandant* Heinrich mocht tevreden zijn. Wàs hij

¹ A.v. ² B. van Genuchten: *Vier jaren achter prikkeldraad*, p. 7-8. ³ J. H. Snijders: 'Verslag', p. 6 (GC).